

ADVIES
VAN 26 NOVEMBER 2014
OVER HET VOORONTWERP RUP
‘DIJLEVALLEI VAN WERCHTER TOT BONHEIDEN’

INHOUD

I.	SITUERING	2
II.	ALGEMENE BEOORDELING	3
III.	AANDUIDING NATUURGEBIED	4
IV.	ZONEVREEMDE BOSSEN	4
V.	ECOLOGISCH WAARDEVOL AGRARISCH GEBIED	5
VI.	AFBAKENING ERFGOEDLANDSCHAP	6

I. SITUERING

1. SARO ontving op 21 november 2014 een adviesvraag van Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw over het voorontwerp ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP) 'Dijlevallei van Werchter tot Bonheiden'. Met voorliggend advies, goedgekeurd door de raad op 26 november 2014 komt SARO tegemoet aan de vooropgestelde adviestermin van 60 dagen.
2. Het plangebied situeert zich op de grens tussen de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant, in de gemeenten Bonheiden, Boortmeerbeek, Haacht, Keerbergen, Rotselaar en Tremelo. Het omvat de vallei van de Dijle van Werchter tot Hever en de oude riviermeanders van Broekelei, Blaasberg en Putten van Fonteyn en het gebied rond Mispeldonk en Cassenbroek. Het landbouwgebruik binnen het plangebied bestaat grotendeels uit akkerbouw en graslanden langs de oevers van de Dijle. De vallei van de Dijle en de verschillende zijlopen, vormen een fysisch systeem dat structuurbepalend is voor de landschappelijke opbouw. De vallei wordt enkel doorsneden door lokale wegen die de noord-zuidverbinding tussen de woonkernen verzorgen. In het plangebied situeren zich diverse VEN- en IVON-gebieden, vijf erkende natuureservaten, vier beschermde landschappen en vier monumenten.
Het zuidelijke deel van de Dijlevallei ter hoogte van Hollaken en Pikhakendonk maakt deel uit van het habitatrichtlijngebied 'Bossen van het zuidoosten van de Zandleemstreek'. Voor deze SBZ-H werden specifieke instandhoudingsdoelstellingen goedgekeurd.
3. Het voorontwerp RUP geeft uitvoering aan de richtinggevende en bindende bepalingen in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen inzake de afbakening van de gebieden van natuurlijke en agrarische structuur (AGNAS). Meer bepaald geeft het uitvoering aan de ruimtelijke visie voor landbouw, natuur en bos in de buitengebiedregio Zenne-Dijle-Pajottenland. Het plangebied is opgenomen in de deelruimte 'Vallei van Zenne en Dijle'.
Krachtlijnen van de visie voor het deelgebied zijn 1° behoud en versterken van uitgesproken natuurwaarden in valleien met ruimte voor natuurlijke waterberging, 2° behoud en versterking van gevarieerde halfopen valleilandschappen met ruimte voor natuurlijke waterberging, 3° vrijwaren en versterken van waardevolle landschappen en erfgoedwaarden, 4° behoud en versterking van waardevolle meer ingesloten ruimten waar grondgebonden landbouwactiviteiten structuurbepalend is.
Daarnaast heeft het voorontwerp RUP tot doel enkele ingrepen te realiseren rond waterbeheer, veiligheid en natuurdoelstellingen zoals vastgelegd in het geactualiseerd Sigmplan (o.a. inrichting gecontroleerde overstromingsgebieden).
Het voorontwerp RUP zorgt tot slot voor de omzetting van de ankerplaats 'Demer- en Laakvallei van Aarschot tot Werchter' tot een erfgoedlandschap.
4. Voor het plangebied werd een plan-MER opgemaakt via twee sporen: de plandelen die onderdeel uitmaken van het Sigmplan werden behandeld in het plan-MER 'Sigmplan Cluster Bovendijle'. Dit plan-MER komt tot de conclusie dat er geen significante negatieve effecten zijn en dat er bijgevolg geen milderende maatregelen moeten doorvertaald worden in voorliggend

RUP.

Voor de overige planonderdelen werd een afzonderlijk onderzoek tot milieueffectenrapportage gevoerd. De dienst MER oordeelde ook hier dat er geen aanzienlijke negatieve milieueffecten zullen volgen uit het voorgenomen plan.

De passende beoordeling besluit dat het voorontwerp RUP geen betekenisvolle aantasting van de natuurwaarden zal betekenen, maar kan bijdragen aan de realisatie van de gestelde doelen. In het kader van de watertoets werd geconcludeerd dat het plan geen betekenisvolle negatieve impact heeft op het watersysteem. De impact op het functioneren van de beroepslandbouw binnen het plangebied wordt als niet significant beoordeeld.

In de landschapstoets wordt benadrukt dat de gedeeltelijke omzetting van de ankerplaats 'Demer- en Laakvallei tussen Aarschot en Werchter' in een erfgoedlandschap (het deel dat overlapt met het RUP) het behoud en de versterking van de typische landschapkenmerken garandeert.

II. ALGEMENE BEOORDELING

5. De raad vindt het positief dat het plan de realisatie van de vooropgestelde natuurdoelstellingen mogelijk maakt. De valleilandschappen hebben belangrijke ecologische waarden en zijn structuurbepalend.

De raad ondersteunt bovendien dat voorliggend voorontwerp RUP is afgestemd op de realisatie van een aantal doelstellingen rond natuur, waterbeheer en veiligheid in de vallei van de Bovendijle, zoals vastgelegd in het geactualiseerde SIGMA-plan.¹ De aanduiding van gecontroleerde overstromingsgebieden wordt afgestemd op de globale visie op landbouw, natuur en bos voor de regio Zenne-Dijle-Pajottenland.²

In functie van de bescherming van ecologisch waardevolle bossen en overstromingsgevoelige sites (signaalgebieden) worden enkele woonuitbreidingsgebieden en een zone voor gemeenschapsvoorziening herbestemd.³ De raad ondersteunt deze aanpak. De herbestemming van signaalgebieden sluit aan bij de korte termijnacties die de Vlaamse Regering uitwerkte in het kader van het Groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.⁴

De raad merkt op dat enkel het plan-MER voor het deel Sigmoplan op heden publiek is. De raad vraagt om ook de plan-mer-screening voor het overige deel van het plangebied tijdig ter beschikking te stellen.

6. De raad adviseert het voorontwerp RUP positief en formuleert hierna enkele bedenkingen met betrekking tot:

1° de aanduiding van natuurgebieden (zie deel III)

2° de omgang met zonevreemde bossen (zie deel IV)

3° de aanduiding van ecologisch waardevol agrarisch gebied (zie deel V)

¹ De realisatie van overstromingsgebieden in de regio Bovendijle is gepland ten laatste in 2015. De beslissing van de Vlaamse Regering voorziet in de aanleg van twee bijkomende overstromingsgebieden: Rijmenam en Hollaken-Hoogdonk, en één bijkomend wetland: Pikhaken.

² Het betreft de gebieden Hollaken-Hoogdonk, Rijmenam en Pikhakendonk.

³ Het betreft de signaalgebieden Wolvenberg-Broekelei (woonuitbreidingsgebied) en Kerkebergen (zone voor gemeenschapsvoorziening).

⁴ VR 2012 0405 DOC. 0416-1 Beleidsplan Ruimte Vlaanderen – nota, p. 21. De korte termijnacties zouden een signaalfunctie hebben voor de vernieuwing van het beleid. In die zin dienden ze in de lijn te liggen van het nieuwe beleid, uitwerking te hebben op korte termijn en zichtbaar te zijn op het terrein. Met betrekking tot signaalgebieden werd volgende doelstelling geformuleerd: "De idee voor de korte termijnactie is om het vaststellen van signaalgebieden te intensifiëren en er vervolgens ook effectieve gevolgen aan te koppelen via enerzijds het onbebouwbaar maken van gebieden of anderzijds het nemen van maatregelen via de geëigende kanalen of instrumenten. De ingreep kan uitgewerkt worden voor het volledig grondgebied, of voor het bekken van een bepaalde stroom."

4° de motivatie van de afbakening van het erfgoedlandschap (zie deel VI).

III. AANDUIDING NATUURGEBIED

7. Het voorontwerp RUP realiseert ongeveer 430 ha natuurbestemming en overig groen. Het voorontwerp RUP voorziet 530 ha GEN en 231ha natuurverwevingsgebied (hoofzakelijk in agrarisch gebied) en vrijwaart op deze manier zowel de landschappelijke als de ecologische waarde van de Dijlevallei.

De raad heeft evenwel drie bemerkingen met betrekking tot de aanduiding van natuurgebied.

8. Het gebied ten zuiden van de Dijle en ten noorden van Haacht is op het gewestplan aangeduid als natuurgebied. In voorontwerp RUP wordt dit gebied herbestemd naar agrarisch gebied, deels met een overdruk natuurverweving.

De raad merkt op dat slechts een beperkt deel van het bestaande natuurgebied wordt aangeduid als agrarisch gebied met natuurverweving. De toelichtingsnota verduidelijkt dat de bestemming 'agrarisch gebied met natuurverweving' toelaat het bestaande landbouwgebruik te bestendigen, rekening houdend met de bestaande en vrijblijvend te ontwikkelen natuurwaarden.

De toelichtingsnota motiveert echter niet waarom het overige deel van het bestaande natuurgebied wordt omgezet naar agrarisch gebied.⁵ Het betreffende gebied kent vandaag een hoofdzakelijk zonevreemde gebruik (landbouw en recreatie). De raad vraagt de aanduiding als agrarisch gebied verder toe te lichten in het kader van de potentie voor natuur en landbouw. De raad wijst in dit verband onder meer op de potentiële natuurwaarde van de afgesneden meanders van de Dijle, welke in andere delen van het plangebied zijn aangeduid als natuurgebied.

9. Ten zuiden van de Laak is een deel van de oever (het betreft het gebied gelegen binnen het erfgoedlandschap) niet aangeduid als natuurgebied. Hierdoor vormt deze zijde van de oever geen aaneengesloten natuurgebied. De raad vraagt deze planologische keuze verder toe te lichten.
10. En ten slotte merkt de raad op dat de Natura 2000 zones te Boortmeerbeek en Bonheiden (ten zuiden van Dijle) niet zijn meegenomen in het plangebied van voorliggend voorontwerp RUP. Dit gebied werd niettemin bij de eerste opmaak van dit plan wel meegenomen. In de startnota is hiertoe ook al een duidelijke motivering voorhanden: ruimtelijk één geheel (Dijle-vallei), onderdeel zelfde actiegebied uit het operationeel programma, gedeeltelijke herbevestiging van agrarisch gebied. De raad heeft begrepen dat deze zones uiteindelijk niet werden meegenomen in voorliggend voorontwerp RUP omwille van de geplande en noodzakelijke afstemming met de instandhoudingsdoelstellingen voor deze Natura 2000 zones. De raad vraagt om voor deze zone een ruimtelijk planproces op te starten zodanig dat de instandhoudingsdoelstellingen ruimtelijk vertaald kunnen worden in een RUP.

IV. ZONEVREEMDE BOSSEN

11. SARO vindt het positief dat het voorontwerp RUP een oplossing biedt voor twee ruimtelijk bedreigde bosgebieden. Het betreft de zonevreemde bossen 'te Dertien Eiken' in Bonheiden en 'te Zeept' in Keerbergen. De toelichtingsnota geeft aan dat de selectie van deze bossen gebeurde aan de hand van een studie in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos.⁶

⁵ De toelichtingsnota beschrijft de methodiek van de milieubeoordeling (p. 42 e.v.). De herbestemming van natuur naar agrarisch gebied wordt echter niet toegelicht. Zie toelichtingsnota, p. 49.

⁶ Toelichtingsnota, p. 30. De toelichting verwijst naar de studie van ANB "Inspelen op de problematiek van de zonevreemde bossen: oplossingsspoor van de planologische aanpak." (maart 2013).

12. De raad vindt het bovendien positief dat de afweging voor de herbestemming naar bosgebied kadert in het ‘plan van aanpak ruimtelijk bedreigde bossen’.⁷

De Vlaamse Regering keurde op 31 januari 2014 een conceptnota goed waarin wordt aangegeven dat voor de ruimtelijk bedreigde bossen in woon- en industriegebied moet afgewogen worden in hoeverre er beleidsmatig reeds uitspraken zijn gedaan over het al dan niet ontwikkelen van deze woon- of industriegebieden en of het maatschappelijk verantwoord kan worden deze bestemmingen te schrappen. Daarbij moeten de verschillende maatschappelijke doelstellingen en ruimtevragen worden afgewogen.

De raad stelt vast dat het bos ‘te Dertien Eiken’ niet integraal wordt herbestemd als bosgebied. Het deel van het bos in de bestemming ‘woongebied’ werd niet opgenomen in het voorontwerp RUP. Voor de verantwoording van deze keuze beperkt de toelichtingsnota zich tot: *“Op deze manier [wordt] ruimte gelaten aan de gemeente om deze zone op te nemen in de ontwikkelingsvisie voor de site van het Imelda-ziekenhuis, zoals werd neergeschreven in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.”*⁸ De raad vraagt deze keuze verder toe te lichten vanuit de verschillende maatschappelijke doelstellingen en ruimtevragen.

V. ECOLOGISCH WAARDEVOL AGRARISCH GEBIED

13. Het voorontwerp RUP beoogt een differentiatie van het agrarisch gebied in functie van de aanwezige landschappelijke en natuurwaarden enerzijds en de aanwezige landbouwbedrijven anderzijds. Om tot de gewenste differentiatie te komen herbestemd het voorontwerp RUP een groot deel ‘landschappelijk waardevol agrarisch gebied’ naar ‘bouwvrij agrarisch gebied’ (BAG), naar ‘agrarisch gebied met natuurverweving’ en naar ‘agrarisch gebied met ecologisch belang’ (AEB).

In eerdere adviezen over open ruimte RUP’s wees de raad op de nood aan een debat over de gewenste ruimtelijke differentiatie van het agrarisch gebied en de doorvertaling hiervan in het ruimtelijk beleid.⁹ SARO stelde daarbij de vraag in welke mate de huidige bestemmingen (AG, BAG, NVW) en de daaraan gekoppelde stedenbouwkundige voorschriften een voldoende kader bieden voor de gewenste differentiatie. De raad wees onder meer op het gebrek aan een duidelijk alternatief voor de bestemmingen ‘landschappelijk waardevol agrarisch gebied’ en ‘agrarisch gebied met ecologisch belang’ die in het gewestplan worden toegepast. Voor dit voorontwerp RUP wordt met de toepassing van AEB afgeweken van de methodiek in eerdere openruimte RUP’s.

14. De bestemming AEB wordt toegepast in diverse gewestplannen ter bescherming van de waardevolle vegetatie.¹⁰ Met voorliggend voorontwerp RUP worden specifieke stedenbouwkundige voorschriften ingevoerd voor AEB. Artikel 2.1 voorziet onder meer een verbod op het oprichten van nieuwe landbouwbedrijfszetels of andere gebouwen. Daarnaast worden een aantal wijzigingen aan vegetatie (in de zin van het natuurdecreet) natuurvergunningplichtig gesteld.

Bovendien merkt de raad op dat de VCRO bepaalt dat AEB aangeduid in het kader van het gewestplan (of andere plannen van aanleg) worden beschouwd als ‘ruimtelijk kwetsbaar gebied’.¹¹ Gebieden aangewezen op ruimtelijke uitvoeringsplannen worden slechts als ruimtelijk

⁷ VR 2014 3101 DOC. 0147/1

⁸ Toelichtingsnota, p. 30.

⁹ Zie in het bijzonder het SARO-advies | 2014-04 betreffende het voorontwerp RUP Zwimpolders.

¹⁰ Voorbeeld: Gewestplan Veurne-Westkust: artikel 6. Agrarisch gebied met ecologisch belang (BVR 09/02/99). Agrarische gebieden met ecologisch belang zijn gebieden die omwille van de belangrijkheid van de fauna en flora die zij herbergen of omwille van hun invloed op de aanpalende groengebieden een uitgesproken ecologische waarde hebben. Alleen die werken en handelingen mogen er worden uitgevoerd die het specifiek milieu van planten en dieren en de landschappelijke waarde niet schaden.

¹¹ VCRO art. 1.1.2, 10°.

kwetsbaar beschouwd wanneer ze ressorteren onder de gebiedsaanduidingen bos, parkgebied, reservaat en natuur of deel uitmaken van VEN-gebied. AEB is niet opgenomen in deze lijst.

VI. AFBAKENING ERFGOEDLANDSCHAP

15. Het voorontwerp RUP vertaalt een deel van de definitief aangeduide ankerplaats 'Demer- en Laakvallei tussen Aarschot en Werchter' in een erfgoedlandschap. Het betreft het westelijke deel van de ankerplaats dat binnen het plangebied valt.
16. De grens van het erfgoedlandschap valt niet helemaal samen met de contour van de ankerplaats. In het zuidelijke deel van de ankerplaats (ten zuiden van de Laak) wordt de grens van de ankerplaats aangepast. De toelichtingsnota verduidelijkt dat de contour werd aangepast in functie van de eigenlijke valleestructuur van de laak, de kadastrale percelen, de begrenzing van de bestemmingszones in het RUP en de woon- en recreatiebestemmingen van het gewestplan en andere ruimtelijke uitvoeringsplannen.¹²

De raad benadrukt dat wanneer - in het kader van de opmaak van een RUP - een ankerplaats vertaald wordt in een erfgoedlandschap, deze sectorale visie getoetst moet worden met de visies van andere actoren in het buitengebied.¹³ Een volledige doorvertaling van de ankerplaats is bijgevolg niet noodzakelijk, maar moet wel worden afgewogen vanuit de globale visie op het gebied. De raad vraagt om in de toelichtingsnota verder duiding te geven bij het gehanteerde afwegingskader voor de afbakening van dit erfgoedlandschap.

¹² De ankerplaats overlapt voor een deel met het gemeentelijk RUP Tremelo 'zonevreemde sport en recreatie-fase 2'.

¹³ Landschapsdecreet: artikel 27: *'De ankerplaatsen ...zijn de sectoriële voorstellen voor de ruimtelijke uitvoeringsplannen en andere beleidsplannen. Bij de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen of plannen van aanleg vormen de ankerplaatsen, definitief aangeduid volgens artikel 21 van dit hoofdstuk, mede de basis voor de aanduiding van de erfgoedlandschappen. Elk erfgoedlandschap dat in overdruk afgebakend wordt overeenkomstig de wetgeving betreffende de ruimtelijke ordening in ruimtelijke uitvoeringsplannen of plannen van aanleg, wordt van rechtswege beschouwd als een erfgoedlandschap in de zin van dit decreet. De volgens artikel 21 definitief aangeduide ankerplaats vervalt van rechtswege voor zowel het onderdeel waarvoor nadien een ruimtelijk uitvoeringsplan of een plan van aanleg in werking treedt als voor het onderdeel dat opgenomen was in de voorlopige vaststelling, maar niet behouden is bij de definitieve vaststelling van het ruimtelijk uitvoeringsplan of het plan van aanleg.'*